

آرشیو
انتشارات کتاب طه

بسم الله الرحمن الرحيم

پیامبر اعظم ﷺ و خرافه زدایی
فتحیه فتاحی زاده

زمستان ۱۳۸۷

مراکز پخش:

قم: خیابان جنتیه، انتهای کوچه ۲.

شماره ۵۸ تلفن و دورنویس: ۷۷۴۴۶۲۴

تهران: مرکز پخش کتاب پکتا، تلفن و دورنویس: ۸۸۹۲۶۲۷۰۱

پیامبر اعظم ﷺ و خرافه زدایی

فتحیه فتاحی زاده

نوبت اول: زمستان ۱۳۸۷

ناشر: کتاب طه ● تهیه شده در مرکز پژوهش های اسلامی صداوسیما

صفحه آرای: ناصر صفری

چاپ: شریعت ● شمارگان: ۳۰۰۰ جلد ● ۱۰۰۰۰ ریال

این کتاب با تسهیلات حمایتی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی به چاپ رسیده است.

فتاحی زاده، فتحیه، -

پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله و خرافه زدایی / فتحیه فتاحی زاده؛

تهیه شده در مرکز پژوهش های اسلامی صداوسیما. - قم: کتاب طه،

۱۳۸۷.

ص ۷۹.

ISBN: 978-600-5334-00-5

ریال ۱۰/۰۰۰

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیپا

کتابنامه: ص ۷۹ - ۷۳: همچنین به صورت زیر نویس

۱. محمد(ص)، پیامبر اسلام، ۵۳ قبل از هجرت - ۱۱ ق. - نظریه

درباره خرافه پرستی. ۲. خرافات - جنبه های مذهبی - اسلام. الف.

صداوسیما جمهوری اسلامی ایران. مرکز پژوهش های اسلامی. ب.

عنوان.

۲۹۷/۹۳۶

۹ پ ۲ / ۴۶ / ۲۳ BP

آرشیو انتشارات کتاب طه

پیام‌آور بزرگ اسلام علیه السلام که سرآمد آفرینش خداوندی است، الگوی کامل انسان در زندگی فردی و اجتماعی و درس‌آموز همه فرزندان آدم است. وی چراغ هدایتی است که بر همه تاریخ بشر روشنایی بخشیده و با گفتار و کردار بی‌مثالش و نیز با سنت‌هایی که پایه‌گذار، برنامه‌جامع سیر از خاک تا افلاک و از دنیا تا آخرت را ارائه داشت، از این رو جا دارد، همواره به سیره و سخن آن بزرگوار توجهی ویژه شده و روایت‌هایی نواز آن عرضه گردد.

همکاری مؤسسات مختلف در این عرصه می‌تواند خود مصداقی از آن چیزی باشد که در سیره پیامبر بزرگ اسلام بر آن تأکید شده و آن همدلی و همراهی و همکاری مؤمنان با یکدیگر است. از این رو، مرکز پژوهش‌های اسلامی صداوسیما و مؤسسه فرهنگی طه، انتشار سلسله کتاب‌های پیامبر را در دستور کار خود قرار دادند.

فهرست مطالب

۷ پیش‌گفتار

فصل اول: کلیات

۱۱	۱. مفهوم‌شناسی خرافه
۱۳	۲. مفهوم‌شناسی اسطوره
۱۴	۳. بسترهای پیدایش خرافه
۱۴	الف) نادانی بشر
۱۶	ب) اعتقاد به نیروهای ماورای طبیعی
۱۷	ج) سودجویی منفعت‌طلبان
۱۷	۴. گستره خرافه

فصل دوم: دسته‌بندی خرافه

۲۱	۱. اعتقادی
۲۱	الف) بت‌پرستی
۲۴	ب) آنیمیزم
۲۷	ج) ملت‌پرستی (شوونیسم)
۲۸	۲. احکام‌دینی
۲۸	الف) نماز (مکاء و تصدیه)
۲۹	ب) حج جاهلی
۳۱	ج) تأخیر انداختن ماه‌های حرام
۳۲	د) فرزند خواندگی
۳۳	۳. آداب اجتماعی
۳۳	الف) زنده به گور کردن دختران
۳۶	ب) فال نیک و بد (تفال و تطیر)
۴۱	ج) چشم زخم (آویختن اشیای جادویی)
۴۵	د) خوش‌یمنی و بدیمنی روزها (سعادت و نحوست ایام)
۴۷	هـ) خوش‌یمنی و بدیمنی ستارگان
۵۰	و) عطسه زدن
۵۱	ز) آتش‌افروزی برای بارش باران

فصل سوم: سیره نبوی در مبارزه با خرافه

۱. رشد حیات فکری - عقلانی جامعه	۵۲
۲. برخورد عملی با خرافه	۵۵
۳. دعوت به خردورزی	۵۶
۴. اعلام برادری و برابری انسان‌ها	۵۷

فصل چهارم: خرافه‌سازی برای پیامبر اعظم ﷺ

۱. شکافته شدن سینه پیامبر	۶۱
۲. خوردن گوشت قربانی بت‌ها	۶۵
۳. افسانه آغاز وحی	۶۷
۴. افسانه آیات شیطانی	۶۸
۵. تبلیغ خرافه به وسیله پیامبر	۶۹
کتاب‌نامه	۷۳
مجله‌ها	۷۹

پیش‌گفتار

انسان آن‌گاه که از درک حقایق و رابطه منطقی پدیده‌ها عاجز شود، برای تسکین و اقناع خود به قوه خیال پناه می‌برد و به کمک آن اساطیر گوناگونی می‌سازد و در ذهن خود، جهانی از خدایان و ارواح نامرئی مجسم می‌کند. انسان نادان در رویارویی با شگفتی‌های طبیعت، بی‌اختیار مجذوب آنها می‌شود و گاه تا بدان‌جا پیش می‌رود که آنها را خدای خود می‌خواند. بر این اساس، خرافات را می‌توان زاده تخیل، تحیر و واهمه انسانی دانست.^۱ گرایش انسان به پرستش نیروی برتر، گاه در تطبیق مصداق به گمراهی می‌رود و ماه، خورشید، ستاره یا پدیده‌های دست ساخت بشر را معبود می‌شمارد. به همین دلیل، بر اساس برخی آیات قرآنی، بشر ابتدا یکتا پرست بوده و پرستش بت، ستاره یا

۱. نک: لوتر کینگ، ندای سیاه، ترجمه: منوچهر کیا، صص ۷ و ۸؛ گوستاو جاهودا، روان‌شناسی خرافات، مترجم: محمدتقی براهنی، تهران، نشر نو، ۱۳۶۳، ص ۴.

انسان از نوع انحراف‌هایی است که به تدریج به وجود آمده است.^۱

در تاریخ فرهنگ بشری به ویژه در عصر جاهلی، خرافات، نمودها و جلوه‌های متعددی داشته است. هم‌اکنون نیز در کشورهای مختلف حتی در کشورهای پیشرفته، با وجود رشد علمی و فنی، نشانه‌هایی از خرافات به چشم می‌خورد و بازار مشاغلی چون رمالی، جادوگری، طالع‌بینی و کف‌بینی رونق بسیاری دارد.^۲

در مسئله خرافه و نقش پیامبر اعظم ﷺ در خرافه‌زدایی با چند پرسش جدی روبه‌رو هستیم:

۱. خرافه چیست؟

۲. پیامبر اکرم ﷺ چگونه با خرافات مبارزه می‌کرد؟

۳. جلوه‌ها و نمودهای خرافه در عصر جاهلی کدام است؟

این نوشتار در پی یافتن پاسخی برای این پرسش‌هاست.

خرافه به مجموعه اندیشه‌ها و اعمالی گفته می‌شود که پایه و اساس علمی، عقلی و دینی ندارد. پیامبر اسلام در جهت رشد حیات فکری و عقلانی جامعه تلاش می‌کرد تا مردم در ست بیندیشند و حقیقت را از خرافه باز شناسند. با توجه به گستردگی خرافات، خرافات عصر جاهلی را می‌توان در سه فصل اعتقادی، احکام دینی و عادات اجتماعی دسته‌بندی کرد. در این پژوهش، نمونه‌هایی از خرافات مربوط به هر بخش به بحث گذارده شده است.

۱. علی‌رضا قائمی‌نیا، درآمدی بر منشأ دین، تهران، نشر معارف، بی‌تا، ص ۴۰؛ مرتضی مطهری،

مقدمه‌ای بر جهان اسلامی، تهران، صدرا، ۱۳۷۲، ج ۴، ص ۲۶.

۲. ندای سیاه، ص ۷؛ روان‌شناسی خرافات، صص ۳۳ و ۳۷.

لغزش در گرایش فطری بشر به پرستش، مؤثر دانستن نیروهای مرموز و وطن‌پرستی نمونه‌هایی از خرافات اعتقادی است. به جز آن، مردم عصر جاهلی برخی احکام دینی را تحریف کرده و آنها را با خرافاتی درهم آمیخته بودند. تفأل و تطیر، اعتقاد به چشم زخم، سعد و نحس شمردن ایام، عطسه زدن و آتش افروزی برای بارش باران از مهم‌ترین جلوه‌های آداب و رسوم خرافاتی است که تعداد قابل توجهی از افراد جامعه جاهلی بدان پای‌بند بودند و بعضی امروزه نیز بدان اعتقاد دارند. به طور کلی، آشنایی با شیوه برخورد آن حضرت با این قبیل خرافات و رهنمودهایی که در این باره ارائه فرموده، در جهت اصلاح افکار و اندیشه‌ها بسیار مؤثر است.